

חלק פרק אחד עשר סנהדרין

מסורת
הש"ס

וילא יעקב מבאר שבע וילך חרנס . אלמא בא לתרן וכו' ויפגע
במקום שעדיין לא הגיע לתרן שהיה עדיין בבית אל : **ססתללו בו**
אבותי . אברהם ויזחק (אברהם דכתיב וישחק משם יזחק און
מקרא צדיק) : **סרבר כדעמיס למסדר** . למקום : **קספס ליה ארעא** .

ת"ל מ"ו

לכדאמרין ארבעים וחמשה אלף בני מלכים שמיס אלף גבורים
שסיס אלף אחוי חרב הרי קפ"ה אלף חבל האחרים שמתו און
מספר כדאמר והסאר פרסיס און מספר : **כמס כסס** . המלך :
סיד סנדולס . יד הגדולה לא נאמר אלא הוד דמשמע הוד שעתידיה
תורה אור וכו' : **מגלך נטוסס** . שחזה מגלך

מולין ס"א

דכתיב **וייצא יעקב מבאר שבע** וילך להרעית להרעו את אלו : **גבריאל** . ממונה על
כתיב הפירות : **סוקק לאלו** . לחיל
לדרכך לפי תומך : **לכטל דכבך**
אשטמט . לשונך התראה והפחדו :
נשף . נפח : **עסרס** . שהגער יכול
להטיף טיפה של דיו והיינו יו"ד ששאלו

[פרכות ס"ו]
תענית ז' ס'
סוסס י"ד]

עשרה : **ושמואל אמר סתעס** . ושאלך
בו עוללות כעוקף זית שאון נשארין
בו אלא דבר מועט שניס או שלסה
גרגרים כראש אמיר כן לא יסתייר
במתנה אלא דבר מועט וכמה ארבעה
וחמשה בסעיפיה פוריה ארבעה
וחמשה והיינו חסעה : **י"ד שניס**
ושלס ארבעס ומססס . ר' יוחנן
מקרא לא דייק להו אלא הכי קאמר
הללו חמשה נשתיירו מהן סנחריב
ושני בניו וקרא משמע כעוקף זית
דמשייר מעט כראש ענף שניס או

מ"ב
י"ח

שלסה גרגרים קך יסתייר לו מעט ר'
או : **נכודנלר דכסיב** . גבי [תנחומ]
מישאל וערסיה סארור ורויה די רביעיה
דמי לבר אלהין אלמא דחזא גבריאל
והכירו ככבשן : **סנחריב ושני בניו** .
דכתיב ויהי הוא משתחוה בית וגו' :
אי אפסר לאמר . סקידות ציה
בעלמו גלחו לסנחריב : **דאייתסינסו**
לכנייסו . כדאמרין סהביט עמו
ארבעים וחמשה אלף בני מלכים :
אשני

ס"ה
כ"ב

בן אדומב ושמו אביתר אמר רב יהודה
אמר רב אלמלא (*לא) נשתייר אביתר
לאחזימלך בן אדומב לא נשתייר מורעו של
דוד שריד ופליט אמר רב יהודה אמר רב
בא עליהם סנחריב הרשע בארבעים וחמשה
אלף איש בני מלכים יושבים בקרונות של
זהב ועמהן שגולגות וזונות ובשמונים אלף
גבורים לבושי שריון קליפה ובששים אלף

אחוי חרב רצים לפניו [ג] והשאר

פרשים וכן באו על אברהם וכן עתידין לבוא עם גוג ומגוג במתנתא תנא אורך מחנהו ארבע מאות
פרסי חרב צואר סוסיו ארבעים פרסי סך מחנהו מאתים וששים ריבוא אלפים חסר חד בעי אביי
חסר חד ריבויא או חסר חד אלפא או חסר מאה או חסר חד תיקו תנא ראשונים עברו בשחי שנאמר

וחלף ביהודה שמש ועבר אמצעיים עברו בקומה שנאמר **עד צואר יגיע אתרונם העלו עפר ברגליהם**
ולא מצאו מים בנהר לשחות עד שהביאו מים ממקום אחר ושחו שנאמר **אני קרתי ושתיתי מים וגו'**
והכתיב **וייצא מלאך ה' ויכה במחנה אשר מאה ושמונים וחמשה אלף (ויקומו) [וישכימו] בבקר והנה**

כלם פגרים מתים אמר ר' אבתו הללו ראשי גייסות הן אמר רב אשי דיקא נמי דכתיב ב' במשמנו
רוזן בשמינים דאית בהו אמר רבינא דיקא נמי דכתיב 'וישלח ה' מלאך ויחד כל גבור חיל ונגיד ושר במחנה
וגו' ויבא בית אלהיו ומיציאי מעיו שם הפילותו בחרב שמע מינה במה חכם רבי אליעזר אומר ביד חכם

שנאמר 'ורא ישראל את הוד הגדולה הוד שעתידיה ליפרע מסנחריב רבי יהושע אומר באצבע חכם שנאמר
ויאמרו התרטמים אל פרעה אצבע אלהים היא היא אצבע שעתידיה ליפרע מסנחריב ר' אליעזר בנו
של ר' יוסי הגלילי אומר אמר לו הקב"ה לגבריאל מגלך נמושה אמר לפניו רבנו של עולם נמושה

ועומדת מששת ימי בראשית שנאמר 'מפני חרבות נדדו 'וגו' ר' שמעון בן יוחי אומר אותו הפרק
זמן בישול פירות היה אמר לו הקב"ה לגבריאל כשאתה יוצא לבשל פירות הזקק להם שנאמר 'מידו
עברו יקח אתכם כי בבקר בבקר יעבור ביום ובלילה והיה רק זועה הבין שמועה וגו' אמר רב פפא

היינו דאמרי אינשי אנב אורחך לבעל דבבך אישחמע ויש אומרים בחוטמן נשף בהן ומתו שנאמר
'וגם נשף בהם ויבישו ר' ירמיה בר אבא אמר כפיים ספק להם ומתו שנאמר 'וגם אני (הכתי) [אכה]
כפי אל כפי והניחותי חמתי ר' יצחק נפחא אמר אונים גלה להם ושמעו שירה מפי חיות ומתו

שנאמר 'מרוממתך נפצו גוים וכמה נשתייר מהם רב אמר *עשרה שנאמר 'ושאר עין יערו מספר
יהיו ונער יכתבם כמה נער יכול לכתוב עשרה ושמואל אמר תשעה שנאמר 'ונשאר בו עוללות
כעוקף זית שנים שלשה גרגרים בראש אמיר ארבעה חמשה בסעיפיה ר' יהושע בן לוי אמר ארבעה

עשר שנאמר שנים שלשה [וכו'] ארבעה וחמשה רבי יוחנן אמר חמשה סנחריב ושני בניו נבוכד נצר
ונבזור ארן נבזור ארן גמרא נבוכד נצר דכתיב 'ורוה דרביעאה דמי לבר אלהין ואי לאו דחזייה מגא
הוה ידע סנחריב ושני בניו דכתיב 'ויהי הוא משתחוה בית נסרך אלהיו ואדרמלך ישראל צר בניו

הכוהו בחרב אמר רבי אבתו אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאמרו דכתיב 'ביום ההוא יגלח ה'
בתער השבירה בעברי נהר במלך אשר את הראש ושער הרגלים וגם את הזקן חספה אתא
קודשא בריך הוא ואדמי ליה כנברא סבא א"ל כי אולת לגבי מלכי מורח ומערב דאיתיתניהו לבנייהו
וקטלתינהו מאי אמרת להו אמר *להו ההוא גברא בההוא פחדא נמי יתיב אמר ליה היכי נעביד א"ל זיל
ושני

ס"א

[עיי' חו"ס' מגילה כ"א
ד"ס אלמלא]

הנהרות הגראי
[א] כפי ד"א און פנייה
כו' עד ואל חסע כ"י
מתק : [ב] שם והסאר
סרסיס . כ"י ורגלים :

יעשה ח

יעשה כ"א
ס"ה

ס"ה

[עיי' חוספות מנחה כ"ט
ד"ס קוני]

חלק פרק אחד עשר סנהדרין צו

אשני נפשי - שנה עלמך כדי שלא יכירוך : **ואגוייך אנה** - אני אגלגך : **קשייאה** - גרעיני תמרים : **סחון** - אלו גרעינין ויתן לך מספרים והיינו דכתיב בתער השכירה על שם שטרך נתנו לו תער לגלח ולחזרו שטר נתנו לו בעברי נהר דברים שררן לעשות על ידי נהר דהיינו טוהר אור

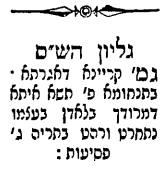
כי הא מילתא - דלקמן מודעינן להו כי היכי דחזינן לקמן דלא זכה בצודקלר לזוהו כבוד אלא מפני זכות ד' פסיעות דלאמרינן לקמן ה"ג אמרי' לבני עמי הארץ ללא זכו לזוהו כבוד אלא מחמת זכות מעט שהיה בצדיקס מ"ר. ואית דלאמרי דרבי זירא דלעיל קאי אבני סנהדרין א"ג' דשלח רבי יהודה הזקנו

ובס סוקן ספסא - תורה אור
דלא כתיב גלוה אלא ארשא אכל אוקן כתיב תספה לשון כלוי על ידי אור שכלתה לגמרי : **גרייריה לארמאה** ו**ספר כלפיה** - אם אתה ממך את הארמאי והטוב בעיניו הבער לו אש בזקנו ולא שבעת חוכא מיניה : **בית נסרך אלסיו** - לשון נכר שהשתחוה לנכר ועשאלו אלוה : **סיינו דכתיב וסי סוא משתחוה** משמע מפני שמשתחוה לשם הכוהו : **ויחלק עליהם** - איידי דאיירי במלכיהם איירי נמי בהאי קרא דכתיב ויהי זבילה ההוא וילא מלאך ה' וגו' נקט ויחלק עליהם לילה וגו' : **מלאך שזדמן לאברהם לילה שמו** - והוא סייעו : **מפסא לינה** - שכלתמו בצבילו כוכבי לילה כמו שטקו בצביל ברק : **טבא מליה דר' יתקא נפחא מדבר נפחא** - ר' יוחנן דמקרי בר נפחא כבולא הס"ס כמו (ב"מ דף פה) מאן עייל בר נפחא נראה למורי דאבין בר ר' יוחנן הוי נפחא ולכתי מיקרי על בר נפחא ואית דמפרקי בר נפחא על שם ופי' : **סוסרו בזקן** - אע"פ ששכח ה' תלמודו הואיל ומחמת אונסו הוא : **סוסרו בורידין כר' יהודה** - דלאמרי' ב' שחיטת חולין (דף כ"ז) עד שישחוט את הורידין של עוף הואיל וזולתו עולו כולו כאלדו איתו חוסמו ומולחו כבשר חיה ובהמה : **הסרו בכני עמי הארץ** - שבעטו תלמידי חכמים לעשות להם כבוד שמהם תלא תורה לישראל שהרי ילאו שמעיה ואבטליון מבני בניו של סנהדרין ומבני בניו של המן למדו' א"י

ושני נפשך במאי אישני אמר ליה זיל אייתי לי מספרא ואיגוייך אנא מהיבא אייתי א"ל עול לההוא ביתא ואייתי אול אישכרניהו אתו מלאכי שרת ואידמו ליה כגברי והוו קא טחני קשייתא א"ל הבו לי מספרא א"ל מחון חד גריוא דקשייתא וניתן לך מחון חד גריוא דקשייתא ויהבו ליה מספרתא עד דאתא איחשך א"ל זיל אייתי נורא אול ואייתי נורא בהדי דקא נפח ליה אתלי ביה נורא בדיקניה אול גזייה רישייה ודיקניה אמרו היינו דכתיב וגם את הזקן תספה אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי גרירתיה לארמאה שפיר ליה איתלי ליה נורא בדיקניה ולא שבעת חוכא מיניה אול אישכח דפא מתיבותא דנח אמר היינו אלהא רבא דשיזיביה לנח מטיפנא אמר אי אזיל ההוא גברא ומצלח מקרב להו לתרין בנהי קמך שמעו בנהי וקמלוהו היינו י"ב דכתיב ויהי הוא משתחוה בית נסרך אלהיו ואדרמלך ושראצר בניו הכתו בחרב וגו' ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויבם וגו' אמר רבי יוחנן אותו מלאך שזדמן לו לאברהם לילה שמו שנאמר והלילה אמר הורה גבר ור' יצחק נפחא אמר שעשה עמו מעשה לילה שנאמר מן שמים נלחמו הכוכבים ממסלותם נלחמו עם סיסרא אמר ריש לקיש טבא דנפחא מדבר נפחא וירדף עד הן אמר רבי יוחנן כיון שבא אותו צדיק עד הן תשש כחו ראה בני בניו שעתידין בבית אל ואת האחד נתן בידן ואף אותו רשע לא נתגבר עד שהגיעו לידן שנאמר מן נשמו נחרת סוסיו אמר רבי זירא אע"ג דשלח ר' (יהודה בן בתירא מנציבין) הוהרו בזקן ששכח תלמודו מחמת אונסו והוהרו בוורידין כר' יהודה

רשעים ללסה - מפני מה הלליח בצודקלר וכבש ירושלים : **אסדרו ליה** - לירמיה : **בלני מים** - מרש"ק בלנו : **ד' פסיעות** - מפורש לקמן : **על אסה כמס וכמס** - שיהו כל חדס יכולין לתמוה על מתן שטר גדול שיסתלם עליהם : **לנביאים** - אברהם יצחק ויעקב : **נשכר לני בקרבי** - כלומר תמהתי על מתן שטרן : **שתי שטות** - כדי שלא יהא פגמי' לספרו ולקברו : **אספסא** - נטרפא : **אסריניסו סקב"ס** - להק' שטות לחוקיהו דלזוהו הוים שנתפסא חוקיה היה של כ"ב שעות : **רשע כתיב** - דלגליח : **לא הוים ללסה סקנס** - שהיה שכתו מרובה והיה לו רשות לאבד שטריתו : **סוס כתיב שמי** ו**שמי דלכוס** - כדי שיתכבד אביו לך נקרא שם אביו עליו שנקרא מרודך בלאדן דלי לא כתיב אלא מרודך בן בלאדן לא הוי מיתקרי עליה שמי דלכוס דהכי כתיב כולו אישני פלוני בן פלוני להכי כתיב מרודך בלאדן : **כדש סחמישי כפסור** **לחדש כלכוסור אדן רב טכחיס עמד לפני מן ככל בירושלם** - אלאח בצודקלר נלך סליק לירושלם : ומי

יהודה והוהרו בבני עמי הארץ שמהן תצא תורה כי הא מילתא מודעינן להו צדיק אתה ה' כי אריב פרי מאי אהדרו ליה כי את רגלים רצחה וילאוך ואיך תתחרה את הסוסים ובארץ שלום אתה בושח ואיך תעשה בגאון הירדן מושל לאדם אחד שאמר יכול אני לרוץ ג' פרסאות לפני הסוסים בין בצעי המים נודמן לו רגלי אחד רץ לפניו ג' מילין ביבשה ונלאה א"ל ומה לפני רגלי כך לפני הסוסים עאכ"ז ומה שלשת מילין כך ג' פרסאות על אחת כמה וכמה ומה ביבשה כך בין בצעי המים על אחת כמה וכמה אף אתה ומה בשכר ארבע פסיעות ששלמתי לאותו רשע שרץ אחר כבודי אתה תמיה כשאני משלם שכר לאברהם יצחק ויעקב שרצו לפני כסוסים עאכ"ז היינו דכתיב לנביאים נשבר לבי בקרבי רחפו כל עצמותי הייתי כאיש שכור וכגבר עברו יין מפני ה' ומפני דברי קדשו הני ד' פסיעות מאי היא דכתיב בעת ההיא שלח מרודך בלאדן בן בלאדן מלך בבל ספרים וגו' משום כי חלה חוקיהו ויחוק שדר ליה ספרים ומנחה (אין) לדרוש (את) המופת אשר היה בארץ דאמר רבי יוחנן אותו היום שמת בו אחו שתי שעות היה וכי חלה חוקיהו ואיתפח אהדרינתו קודשא בריך הוא להנך עשר שעי ניהליה דכתב ההנני משיב את צל המעלות אשר ירדה במעלות אחו בשמש אחרנית עשר מעלות ותשב השמש עשר מעלות במעלות אשר ירדה א"ל מאי האי א"ל חוקיהו חלש ואיתפח אמר איבא גברא כי האי ולא בעינא לישדורי ליה שלמא כתבו ליה שלמא למלאך חוקיה שלם לקרתא דירושלם שלם לאלהא רבא נבוכד נאצר ספריה דבלאדן הוה ההיא שעתא לא הוה התם כי אתא אמר להו היכי כתביתו אמרו ליה הכי כתבינן אמר להו קריתו ליה אלהא רבא וכתביתו ליה לבסוף אמר אלא הכי כתובו שלם לאלהא רבא שלם לקרתא דירושלם שלם למלאך חוקיה אמרי ליה קריינא דאיגרתא איהו ליהו פרוונקא רהט בתריה כדרהיט *ארבע פסיעות אתא גבריאל ואוקמיה אמר ר' יוחנן אילמלא (לא) בא גבריאל והעמידו לא היה תקנה לשונאיהם של ישראל מאי בלאדן בן בלאדן אמרי בלאדן מלכא הוה ואישתני אפיה והוה כי דכלבא הוה יתיב בריה על מלכותא כי הוה כתיב הוה שמייה ושמייה דאבוה בלאדן מלכא היינו דכתיב בן יכבד אב ועבד אדניו בן יכבד אב הא דאמרן ועבד אדניו דכתיב ויבחרש החמישי בעשור לחדש היא שנת תשע עשרה [שנה] למלך נבוכדנאצר מלך בבל בא נבוכדנאדן רב טכחיס עמד לפני מלך בבל בירושלם וישרף את בית ה' ואת בית המלך ומי

גליון הש"ס
ג"כ קיינא דאברהם
בסתומא פ' תשא איתא
דמרוך בלאדן כעמנו
דמחט ורשע כתיב ג'
פסיעות :

ג"כ ב"ש ריב"ל
ברכות ת :

[ד"כ ב']

לעיל דף פב.
כ"ט פג.
[ע"י חוס' מגילה כ"א]

מלאכי א

ס י
ס
ס כ
יס"ה ל
ס
[במדי' ובינקו]
א"ש שלם וכו'
כרש' יומה
י"פ ס"ה
ימיה כ

חלק פרק אחד עשר סנהדרין

מסורת הש"ס

[גיטין מד:]

ומי סליק כו' והא כתיב - בההיא פרשתא ויעלו לרקיה אל המלך רבלתה אלמא ברבלתה הוה: זו אנטוכיא - ואנטוכיא קיימא לן *דלוינה מארץ ישראל: דמוס דיוקנו - של נבוכד נר: מקוקה לו על מרכבכו - של נבוכד חזן דדומה לו כמו שעומד לפניו ולכן כתיב בל נבוכד נר וייעו כבוד: עטין סלה מהא כודניתי - משאוי שלש מאות פרוזות: נרגא דפרוזא - פטיקו: ברזל: דשליטי כפרוזא - ברזל חודר הקוץ ברזל אחר: כולטעניסו - לא בליעה ממש אלא שיצרים שהיו מתפוללין הפטיקיס בהכותם בשער לשכרה: פטוחיס יחד - משמע על פתח אחד הלמו כל הכשילים וכילפות יחד ולא הועיל כלום: שוור בר שוור - דולג בר דולג קוס וכבש ירושלים לנבוכד חזן קאלמר ל"ח שוור בר שוור מדלג בר מדלג קפלת פעס אחת עם סמחריב ועכשיו פעס שניה: כקופא - מנב הפטיקס ולא מתודו כמו קופא דמחטא (ו' 97 נח): יודע כמביא למעלה הפלה היא יודע לפניך אותו סכך עץ קרדומות שסכך בו את ירושלים כאלו הציור למעלה בכסא הכבוד: גבס סיכלא - ובקש לעלות לרקיע: דרכו ביה מן שמיא - והשפילתו: וזה דעתיה - מתגלה על שהיה מלחית: עמא קטילא - שכבר נגזר עליהם על כך: וטחני קמא - וטחני חטים לא נאמר אלא קמא שאין לריך פחיה: למתך - מקום שהקלעים לומחין בלד הראש: שובל - קלע הראש שדומין לשבלים: גלי שוק עברי נהרות - פורענות זה היה הקב"ה אומר לישראל לבו וטחני קמא כלומר טחוני אתם כבר לקמח ותחזרו ותקחן עדיין תגלי קלעי ראשיכם ושוקים ותלכו בגלות: אייתו לי וחיטת - וחיטת וחיטת אס דס זכותו הוא: כפי ולא אידמי - חטט בהמות ולא אידמי הדם: פרעפא - שטר לוואה: ואיטיגרי - נכחראדן: גר תוסב - שלא קבל עליו שאר מלות וקבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים: של אוורו רשע - נבוכד נר: רפינו ולא נרפסה - שהיה הקב"ה מבקש לרפאותו להכניס מבני בניו תחת כנפי השכינה: אלו נהרות ככל - שהם רעים לשמות: גנייתא דככל דקלסימריסם שעומדים

[ע"י פירוש רש"י פסחים ק"ט ד"ה שלש מאות]

הגהות הגרי"א [א] גמ' הלך נדיר ממוק - נמחק:

גליון הש"ס גמ' פמון ומואל כו' ע"י כר"ש פ"ד מ"ד ד"ה: רש"י ד"ה כסף וכו': וכעין זה גליון 25 ע"א ובכרכות דף כו ע"א:

בנהרות ל"ח לויטייתא דככל דקלסי רעים של נהרות ככל שאין נושאים פירות לפי שהמים רעים הן לגדל פירות בסופה (דף מו: מו: חמרי' קושטא הוא דלמריהו הני לוייתא דככל משעת ימי בראשית איתנהו וגר שמתת הני לויטייתא מי מריס נינהו: שיכני - תורה אור פוק סא - לא ממקומך ובלא אל ארץ ישראל ותכבשה: כי אין הליש - מקרא הוא במשלי: נקריבא סא - בקרב הוא ויבא צעת דוחס לפי דרכו של מקרא זה שהם שלחו לו שומעים אתו שהוא חלל מילתא דהוה חמרי ליה הוה משיב דבר זה: לרור הכסף לקח בידו - לדיקים שבהן מוח: ואכרס לי כחמשה עשר כסף - פדית אותה במלרים בצי' זניסן: כסף ומומר שעורים ולפך שעורים זכות שלשים סאין ולתך חמשה עשר סאין אלו חרביים וחמשה לדיקים שהעולם מתקיים עליהם: כחולין פרק ג' דהגשה (דף 35) - פעמים שששים כלן וט"ו בארץ ישראל ופעמים שצי' כלן ושלשים בארץ ישראל ובמסכת חולין היכא דקא מפרש סאין קרא בלדיקיא חמרי לין כסף אלא לדיקים וכן הוא אומר לרור הכסף לקח בידו: ככר קבע לנס זמן - שלא יבא עד ע' שנה שתשלים גלות ככל: כהנלגא וממטרין - מחמת שלמים ומטרים: חל אשינא דטורי - כל דרך תחתיים ההרים וההרים יגינו מולך את השלגים וכן המטרים: שלחו כר משהל ארץ - שלחו שליח אל נבוכד נר שיהיה מושל ארץ שיבא אל הר צת ליון דרך הסלעים וההרים: לית לי דוכפא - לא יהיה לי מקום כשיב לירושלים שטובל אני וחילי לישב במקום מנוחה מפני הגשמים: קברייה של ישראל - מערות שלהן כשיב לירושלים ובהן אחת וחיליתו יבולין לישב: ויזילו את עלמות מלכי יסודם - שעתידים להשליך מן הקברים העלמות שבקברים שנלחמו צעת הויא וגו': אימת אהי בר נפלי - חיידי לחמרינן לרור הכסף לקח בידו שנתמעטו הלדיקים קא מייירי הא כמו במשיח וקאמ' תלמידים מתמעטין וחיידי לחמרי' וזהו האמת נעדרת חייסי הא דהוא אחרא דשמיא קושטא: חל

ומי סליק נבוכד נצר לירושלים והכתיב וייעלו אותו אל מלך בבל רבלתה ואמר ר' אבהו זו אנטוכיא רב חסדא ורב יצחק בר אבודימי חד אמר דמות דיוקנו היתה תקוקה לו על מרכבתו וחד אמר אימה יתירה היתה לו ממנו ודומה כמי שעומד לפניו אמר רבא מעין *תלת מאה כודנייתא נרגא דפרוזא דשליט בפרוזא שדר ליה נבוכד נצר לנבוכדראדן כולחו בלעתינהו חד דשא דירושלם שנאמר פתוחיה יחד בבשילי וכלפות יהלומון בעי למיהדר אמר מסתפינא דלא ליעבדו בי כי היכי דעבדו בסנחריב נפקא קלא ואמר שוור בר שוור נבוכד ארץ שוור דמטא זימנא דמקדשא חריב והיכלא מיקלי פש ליה חד נרגא אתא מחייה בקופא ואיפתח שנאמר יודע כמביא למעלה בסכך עץ קרדומות הוה קמיל ואול עד דמטא דהיכלא אדליק ביה נורא גבה היכלא דרבו ביה מן שמיא שנאמר גת דרך ה' לבתולת בת יהודה קא זיחא דעתיה נפקא בת קלא ואמרה ליה עמא קמילא קמלת היכלא קליא קלית קימחא מחינא מחינת שנאמר קרי רחים וטחני קמח גלי צמתך חשפי שובל גלי שוק עברי נהרות חמים לא נאמר אלא קמח *הוא דמיה דוכריה דהוה קא רתח אמר להו מאי האי אמרו ליה דם זבחים הוא דאישתפיך אמר להו אייתי ואנסי אי מדמו כסי ולא אידמו אמר להו גלו לי ואי לא סריקנא לבו לבשרייכו במסריקא דפרוזא אמרו ליה האי בהן ונביא הוא דאינבי להו לישראל בחירבנא דירושלם וקמלוהו אמר להו אנא מפייסנא ליה אייתי רבנן קמיל עילויה ולא נח אייתי דרדקי דבי רב קמיל עילויה ולא נח אייתי פרוי כהונה קמיל עילויה ולא נח עד די קמל עילויה תשעין וארבעה ריבוא ולא נח קרב לגביה אמר זכריה זכריה טובים שבהן איברתיים ירחא לך דאימלינהו לכולהו מיד נח הדרו תשובה בדעתיה אמר מה הם שלא איברו אלא נפש אחת כך ההוא גברא מה תיהו עליה ערק שדר פורטיחא לביתיה ואיתגיר תנו רבנן *נעמן גר תושב היה נבוכד ארץ גר צדק היה מבני בניו של סיסרא למדו תורה בירושלים מבני בניו של סנחריב לימדו תורה ברבים ומאן גינהו שמעיה ואבטליון מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק ואף מבני בניו של אותו רשע ביקש הקב"ה להכניסן תחת כנפי השכינה אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבונו של עולם מי שהחריב את ביתך ושרף את היכלך תכניס תחת כנפי השכינה היינו דכתיב *רפינו *את בבל ולא נרפתה עולא אמר זה נבוכד נצר רבי שמואל בר נחמני אמר אלו נהרות בבל ותרגמה דצינייתא *צרידתא דבבלאי אמר עולא *עמון ומואב שיכבי ביש דירושלם הוו כיון דשמעינהו לנביאי דקא מתנבאי לחורבנא דירושלם שלחו לנבוכד נצר ותא אמר מסתפינא דלא ליעבדו לי כדעברו בקמאי שלחו ליה *כי אין האיש בביתו *אלהך בדרך מרחוק *ואין איש אלא הקרוש ברוך הוא שנאמר ה' איש מלחמה שלח להו בקריבא הוא ואתי שלחו ליה הלך בדרך מרחוק שלח להו אית להו צדיקי דבעו רחמי ומייתו ליה שלחו ליה *צרוו הכסף לקח בידו ואין כסף אלא צדיקים שנאמר *ואכרה לי בחמשה עשר כסף וחומר שעורים ולתך שעורים שלח להו הדרי רשיעי בתשובה ובעו רחמי ומייתו ליה שלחו ליה ככר קבע להן זמן שנאמר *ליום הכסא יבא (ל) ביתו אין כסא אלא זמן שנאמר *בכסה ליום חגנו שלח להו סיתווא הוא ולא מצינא דאתי מתלגא וממיתרא שלחו ליה תא אישנא דטורא שנאמר *שלחו כר מושל ארץ מסלע מדברה אל הר בת ציון שלח להו אי אתינא לית לי דוכתא דיתיבנא ביה שלחו ליה קברות שלהם מעולין מפלטיין שלך דכתיב *בעת ההיא נאום ה' יוציאו את עצמות מלכי יהודה ואת עצמות שריו ואת עצמות הכהנים ואת עצמות הנביאים ואת עצמות יושבי ירושלים מקבריהם ושטחום לשמש ולירח ולכל צבא השמים אשר אהבו ואשר עבדום ואשר הלכו אחריהם אמר ליה רב נחמן לרבי יצחק מי שמיע לך אימת אתי בר נפלי אמר ליה מאן בר נפלי א"ל משיח משיח בר נפלי קרית ליה א"ל אין דכתיב *ביום ההוא אקים

[ע"י ע"ה]

ימיה נח

משלי 1

הושע 2

הפסחים 5א

ישעיה 50

ימיה נח

עמוס 5

קבלא רמזו [נע"י לוחא וכ"מ חס' רש"י דלא גרים ליה]

[סופה מב: מתי לעיל 25:]

משלי 1

ע"ה

חלק פרק אחד עשר סנהדרין צו

אח סוכת דוד הנופלת . מלכות דוד שנפלה להבי קרי משיח בר נפלי :
עד שהראשונה פקודה . עד שלא כלתה לרה ראשונה שניה ממהרה
לכא פקודה כמו לא נפקד (במדבר לא) : **שזוט** . שמיטה : **והמטרה**
על עיר אחת . שיהא מעט ממך ויהא רעב במקום זה ושובע במקום
זה : **חילי רעב** . רעב מעט שלא יהא
תורה אור

רודפין אחר היין ומשתכרין ומתייקר היין אג"פ טרוב יין צעולם :
כלו הפך לבן סוכר סוף . כשפטו הגעג בכל העור כך כשהפכה כל
המלכות למינות תבא גאולה: **כי ידיו ס' עמו** . להביא להם גאולה: **כי יראה**
כי אונס יד . שתלך ותחזק ידן של מסורות ומלחמין במלשינות: **שישמעו**
התלמידים . ששמחין וידי ישראל להחזירן
למוטב: **שתכלס פרוטס** . והיינו אזלת יד
שיהו צדיק ריקניות : **כציוול** . כאלו
יכולין לומר דבר זה כלפי מעלה : **אין**
עוזר ואין פומך לשראל . שיהיו שפלים
למלך ולזמור אין עוזר ופומך שיהיו
מתייחסין מן הגאולה : **דמעסקי**
ציה . לידע מתי יבא : **ועקרב** . נטף
האדם פתאום : **ומד טרוז** . שאלף
שנה יהיה חרוב חוץ מששת אלפים
אלו דהיינו אלף שביעי : **מרי** . אלפים
הוא חרב אלף שביעי ואלף שמיני :
וימו של הקב"ה אלף שנה שנאמר כי
אלף שנים צבייך כיום אתמול כי
יעבור : **משמע** . ובענין חרב :
שכולו שבת . שהעולם משמט : **הוי**
עלמא . העולם כך מתקיים : **צ'**
אלפים היה תהו . תחת שלא ניתנה
עדיין תורה והיה העולם כהוה
ומאדם הראשון עד שהיה אברהם
בן כ"ב שנה חיכה אלפים שנה
כדמוכחי קראי דכשנלמו אלפים שנה
עסק אברהם בחורה שנאמר (בראשית
יג) ואת הכסף אשר עשו צדקן
ומתרגמין דשעבידו לאורייתא בתרין
ואמרינן במסכת ע"ז (דף ט"ו) גמירי
דהואו שעתא הוה אברהם בר חמשין
ותרתי שנין : **ושני אלפים תורה** . מן
הכסף אשר עשו צדקן עד [אלפים]

את סוכת דוד הנופלת א"ל הכי אמר רבי
יוהנן דוד שבן דוד בא בו תלמידי חכמים
מתמעטים והשאר עיניהם כלות ביגון ואנחה
וצרות רבות וגורות קשות מתחדשות עד
שהראשונה פקודה שניה ממהרת לכא ת"ר
שבויע שבן דוד בא בו שנה ראשונה מתקיים
מקרא זה והמטרה על עיר אחת ועל עיר
אחת לא אמר שנה חיצו רעב משתלחים
שלישית רעב גדול ומתים אנשים ונשים וטף
חסידים ואנשי מעשה ותורה משתכחת
מלומדיה ברביעית שובע ואינו שובע
בחמישית שובע גדול ואוכלין ושותין ושמתין
ותורה חוזרת ללומדיה *בששית קולות
בשביעית מלחמות במוצאי שביעית בן דוד
בא אמר רב יוסף הא כמה שביעית דהוה בן
ולא אתא אמר אביי בששית קולות בשביעית
מלחמות מי הוה ועוד כסדרן מי הוה [א] ***אשר**
חרפו אויבך ה' אשר חרפו עקבות משיחך
תניא ר' יהודה אומר דוד שבן דוד בא בו
*בית הוועד יהיה לזנות והגליל יחרב
והגבלן יאשם [ב] ואנשי גבול יסובבו מעיר
לעיר ולא יחוננו וחכמת הסופרים תסרה ויראי
חמא ימאסו [ג] ופני הדור כפני כלב והאמת
נעדרת שנאמר *ותהי האמת נעדרת [ד] ***וכר**
מרע משתולל מאי ותהי האמת נעדרת
אמרי דבי רב מלמד שנעשית עדרים עדרים
והולכת לה מאי וסר מרע משתולל אמרי
דבי ר' שילא כל מי שסר מרע משתולל על
הבריות אמר רבא מריש הוה אמינא ליכא
קושמא בעלמא אמר לי *ההוא מרבנן ורב
מבות שמיה ואמרי לה רב מביומי שמיה
דאי הוה יהבי ליה כל חללי דעלמא לא הוה
משני בדבוריה זימנא חדא איקלעי לההוא
אתרא וקושמא שמיה ולא הוה משני
בדיבוריה ולא הוה מיית איניש מהתם בלא
זימניה נסיבי איתתא מינהון והוה לי תרתין
בנין מינה יומא חד הוה יחבא דביתוהו וקא
חייפא רישה אתאי שיבבחה מרפא אדשא
*סבר לאי אורח ארעא *אמר לה ליתא הבא
שכיבו ליה תרתין בנין אתו איניש דאתרא
לקמיה אמרו ליה מאי האי אמר להו הכי
הוה מעשה א"ל במשורתא מינך פוק מארתין
ולא הגרי בהו מורתא בהנך איניש תניא ר'
גהוראי אומר דוד שבן דוד בא בו *נערים
ילבינו פני זקנים וזקנים יעמדו לפני נערים
ובת קמה באמה וכלה בחמותה ופני הדור כפני
הבן מתבייש

מאביו תניא ר' נחמיה אומר דוד שבן דוד בא בו
העזות תרבה והיוקר יעות והגפן יתן פריו והיין ביוקר
ונהפכה כל המלכות למינות ואין תוכחה מסייע ליה
לר' יצחק דא"ר יצחק אין בן דוד בא עד שתתהפך כל
המלכות למינות אמר רבא מאי קרא *כולו הפך לבן
טהור הוא ת"ר *כי ידיו עמו [וגו] כי יראה כי אזלת
יד ואפס עצור עד שיתייאשו מן הגאולה שנאמר
ואפס עצור ועוזב כביכול אין סומך ועוזר לישראל
כי הא דר' זירא כי הוה משבח רבנן דמעסקי ביה
אמר להו במשורתא *בעינא מנייכו לא תרחקוה דתניא
ג' באין בהיסח הדעת אלו הן משיח מציאה ועקרב
אמר רב קמינא *שיית אלפי שני הוה עלמא וחד
חרוב שנאמר *ונשגב ה' לבדו ביום ההוא אביי
אמר תרי חרוב שנאמר *יחינו מיומים ביום השלישי
יקימו ונחיה לפני תניא כותיה דרב קמינא בשם
שהשביעית משממת שנה אחת ל' שנים כך העולם
משמט אלף שנים לשבעת אלפים שנה שנאמר
ונשגב ה' לבדו ביום ההוא ואומר *מומר שיר ליום
השבת יום שכולו שבת ואומר *כי אלף שנים
בעיניך כיום אתמול כי יעבור *תנא דבי אליהו
ששת אלפים שנה הוה עלמא שני אלפים תורה
שני אלפים ימות המשיח ובעונותיו

מקום : **משפחה**
מלומדים . מומך שאין להם מה לאכול :
בששית קולות . יאלו קולות שכן דוד
בא ל' קולות מתקיעת שופר שנאמר
יתקע בשופר גדול (ישעיה כז)
מלחמות . בין עובדי כוכבים לישראל :
דכוס הכי . שנה אחת רעב שנה אחת
שובע ואעפ"כ לא בא בן דוד : **בששית**
קולות מי סוס . כלום יאלו קולות
שכן דוד בא : **ועוד כסדרן מי סוס** .
כלומר אלו הלכות דקתני הכא כסדרן
לא אתרמו צבועה אחד אכל כי
אתרמו אחי משיח : **אשר חרפו אויבך**
ה' אשר חרפו עקבות משיחך . לא
אתפרש האי קרא למאי חיכתב הכא
דהא לא קא דריש ביה מידי וגרחה
למורי שכן נכתב בספרים תחלה
כמו ששנינו בפ' אחרון דסוטה (דף
מט) : בעקבות המשיח חולפא יסגא
וכתבו פירוש זה על בעקבות שהוה
לשון סוף כמו אשר חרפו עקבות
משיחך : **ציה סופד** . מקום שתלמידי
חכמים מתוועדין סם ללמוד תורה :
ה"ג והפגלן מקום ששמו כך שחומם :
ואנשי גבול . אנשי גבול ארץ ישראל
ל"א אנשי גזית סנהדרין : **כפני כלב** .
דדמיין ממש כלב מ"ר ל"א כפני ישיש
הכלב שלא יבטיחו זה מזה : **משחולל**
על הכריות . כל העולם חומרין עליו
שטה הוא היינו משחולל לשון שטות
כמו מולין ויטלים שולל (איוב יב) :
ליכל קושמא ענמא . אין אדם
בעולם שידבר אמת תמיד : **אמר**
לי הסוה מרבנן דאי הוה יסבי ליה
כל חללי דעלמא לא משני בדבוריה .
לשקר ואישתעי לי הכי זימנא חדא
אקלעי לההוא אתרא וקושמא שמיה :
טרפא אכבא . שהיתה שאלת אורח :
לאו אורח ארעא . לומר היכן היא
הואיל ותיפ' רישה : **ה"ג נערים**
ילבינו פני זקנים . כלומר יתפרו
ויבטיחו אורח : **ווקנים יעמדו כפני**
הנערים . לכבדם והיינו דלמרינן
(בסוטה ד' מט) : בעקבות המשיח
חולפא יסגא : **בם קמס בלמס** .
לחרפה ולבישה : **היוקר יעות** . שלא
יכבדו זה את זה יקר כבוד ל"א
היוקר יעות מוכבד שבהן יהא עוותן
ורמזו . מ"ר : **והפגלן יתן פריו** .
ואעפ"כ יהיה היין ביוקר שלא יהיה
ברכה בפרי עלמנו ל"א שיהיו כותן

מגייה יז

[סוטה מט:]

[כ"מ מט. ע"ג]

—6—

הגהות
הגרי"א
[א] נמי' אשר
חרפו . נדפס
בדור רש"ל
מוחק זה נמתק
הה"ג [ב] [שם]
ואנשי גבול .
נמתק חיתב
גבול ור"ב חיל
[ג] שם ור"ב
הדור כפני
הכלב . נמתק
מרע משחולל .
נדפס בלדו
רש"ל מ"ר
נמתק הסו"ט :

סוטה מט:

יוקרא יז

[כ"ה ג' 63]
ישעיה כ
הש"ס

ההלכות כ"ב
ע"ס
ע"ט

[צ"ג ושמה]

ר"ג ספרי . אברי

נדפס ג

[בכרכות לה' זכומא
ע"ג נס כע"י ליתא מלח
בעינא וכן לעיל בסמוך
במשורתא מינך]